

LATVIJAS SABIEDRĪBAS ETNISKAIS SASTĀVS:

TERMINI UN DATI

Šis apkopojums ir sagatavots, lai skolēni un jaunieši būtu labāk informēti sarunai par etnisko diskrimināciju Latvijā un citviet. Šeit apkopotas nozīmīgākās atziņas no jaunākajiem statistikas pārskatiem un sabiedriskās domas pētījumiem, tajā skaitā Centrālās statistikas pārvaldes pārskatiem "Demogrāfija 2018", "Latvijas Statistikas gadagrāmata 2018", SKDS interneta aptaujas par Latvijas iedzīvotāju attieksmi ar etniskajām attiecībām Latvijā un citiem. Tāpat šeit iekļauti secinājumi no Latvijā veiktiem pētījumiem par dažādu tautību iedzīvotāju pieredzi, dzīvojot Latvijā.

SVARĪGI TERMINI

Etniskā piederība ir piederība sabiedrības grupai, kuru vieno kopīga valoda, kultūra, reliģija, nacionālā piederība, sociālais stāvoklis un/vai rase.¹ Latviešu valodā mēdz lietot arī apzīmējumu 'tautība'. Etniskā piederība var sakrist ar personas pilsonību, taču mūsdienās teju neviens valsts nav monoetniska, tajās var līdzāspastāvēt vairākas etniskās grupas.

Latvietis – cilvēks, kurš pēc vismaz viena nacionāli kulturāla kritērija (it sevišķi valoda, kultūra, izcelsme) un subjektīvās piederības izjūtas identificē sevi kā latviešu nācijai piederīgu. Jēdziens „latvietis” un „latviešu nācija” ir plašāki nekā jēdziens „Latvijas pilsonis”, jo latviešu nācijai piederīgais var arī nebūt Latvijas pilsonis.²

Mazākumtautības – Latvijas pilsoni, kuri valodas un kultūras ziņā atšķiras no latviešu valstsnācijas, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā, ir piederīgi Latvijas valstij un sabiedrībai, bet vienlaikus vēlas saglabāt un attīstīt savu valodu un kultūru.³ Mazākumtautību pārstāvji pieder dažādām etniskām grupām, taču ne visas etniskās grupas ir uzskatāmas par mazākumtautībām. Piemēram, studiju nolūkos valstī imigrējušie zviedru tautības studenti ir atsevišķa etniska grupa, taču zviedri nav Latvijas mazākumtautība.

Diskriminācija ir nepamatota atšķirīga attieksme kāda aizliegta pamata dēļ: dzimums, rase vai etniskā izcelsme, ādas krāsa, vecums, invaliditāte, reliģiskā vai politiskā pārliecība, nacionālā vai sociālā izcelsme, mantiskais vai ģimenes stāvoklis, seksuālā orientācija vai citi apstākļi. Tomēr ne vienmēr, kad vērojama atšķirīga attieksme, ir notikusi diskriminācija, - diskriminācija ir tad, ja atšķirīga attieksme ir nepamatota.⁴

Naida noziegums ir jebkurš noziedzīgs nodarījums, tai skaitā noziegums pret personu vai īpašumu, kad cietušais, vieta vai nozieguma mērķis ir izvēlēti pēc to faktiskās vai šķietamās saiknes, atbalsta, piederības vai dalības grupā. Grupa var balstīties uz tās locekļu reālu vai šķietamu rasi, nacionālo vai

¹ [Latvijas Antropologu biedrība](#).

² [Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam](#).

³ [Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam](#).

⁴ [Latvijas Cilvēktiesību centra datubāze par diskriminācijas jautājumiem](#).

etnisko izcelsmi, valodu, ādas krāsu, reliģiju, dzimumu, vecumu, fizisko vai garīgo invaliditāti, seksuālo orientāciju vai citu līdzīgu pazīmi.⁵

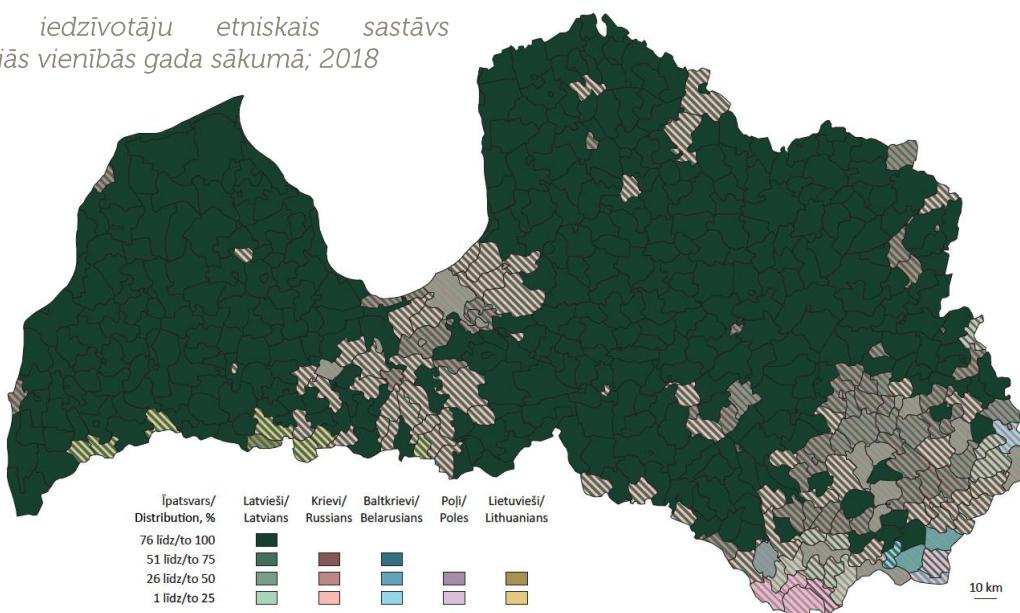
Naida runa pārklāj visas izteiksmes formas, kas izplata, mudina, veicina vai attaisno rasistisku naidu, ksenofobiju, antisemitismu vai citas naida formas, kas balstītas uz neiecietību, iekļaujot: neiecietību, kas nāk no agresīva nacionālisma, etnocentrīma, diskriminācijas un naida pret minoritātēm, migrantiem un ārvalstu izcelsmes cilvēkiem.⁶

KAS DZĪVO LATVIJĀ?

2019.gada 1.janvārī, saskaņā ar [PMLP datiem](#), Latvijā dzīvoja 2 095 549 cilvēku. No tiem 696 986 jeb viena trešdaļa dzīvo Rīgā. Pēc [ANO Iedzīvotāju fonda datiem](#), Latvija ir valsts ar straujāk sarūkošo iedzīvotāju skaitu pasaulē - Latvijas iedzīvotāju skaits ik gadu sarūk par apmēram 1,2%. Iedzīvotāju skaits samazinās, jo Latvijā ir negatīvs migrācijas saldo, zema dzimstība un augsta mirstība. Iedzīvotāju skaita samazināšanās visvairāk novērojama tieši lauku reģionos, īpaši Latgalē.

Vienlaikus, Latvijas sabiedrība kļūst arvien daudzveidīgāka, taču iedzīvotāju portrets pēc etniskās piedeļbas Latvijas reģionos atšķiras. Vidzemē ir augstākais latviešu īpatsvars (87.2%), savukārt Latgalē tas ir zemākais (45.9%). Latgalē arī novērojama lielākā etniskā daudzveidība.

Pastāvīgo iedzīvotāju etniskais sastāvs teritoriālajās vienībās gada sākumā; 2018

Avots: [Latvijas statistikas gadagrāmata, 2018, Centrālā statistikas pārvalde, 52.lpp.](#)

⁵ [Latvijas Cilvēktiesību centra datubāze par diskriminācijas jautājumiem](#).

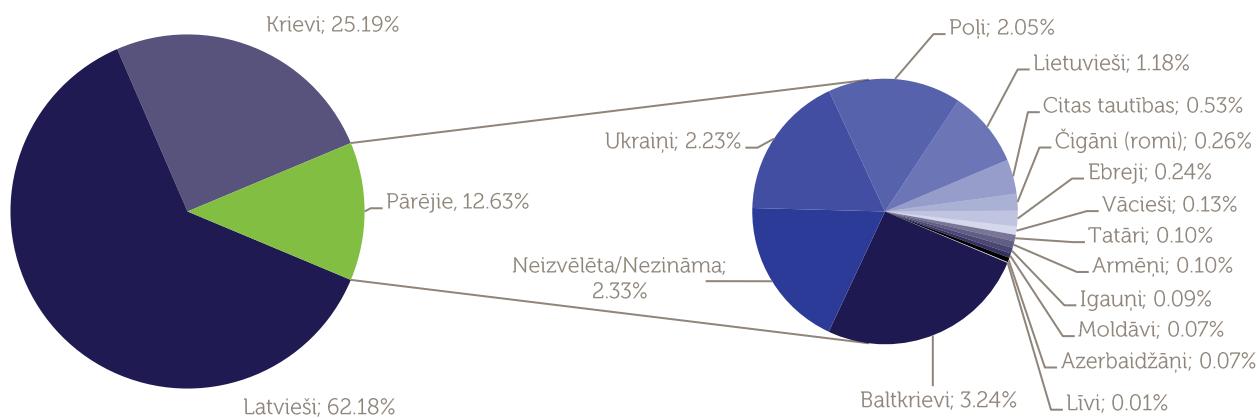
⁶ [Latvijas Cilvēktiesību centra datubāze par diskriminācijas jautājumiem](#).

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju etniskais sastāvs no 2013.-2018.gadam

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Latvieši	61,14%	61,41%	61,61%	61,78%	62,02%	62,18%	Latvieši
Līvi	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	Līvi
Krievi	26,21%	25,99%	25,80%	25,62%	25,41%	25,19%	Krievi
Baltkrievi	3,47%	3,43%	3,39%	3,35%	3,30%	3,24%	Baltkrievi
Ukraini	2,29%	2,26%	2,25%	2,27%	2,24%	2,23%	Ukraini
Polji	2,20%	2,17%	2,14%	2,11%	2,08%	2,05%	Polji
Lietuvieši	1,27%	1,25%	1,23%	1,22%	1,20%	1,18%	Lietuvieši
Ebreji	0,28%	0,27%	0,26%	0,25%	0,25%	0,24%	Ebreji
Čigāni (romi)	0,29%	0,28%	0,27%	0,27%	0,27%	0,26%	Čigāni (romi)
Vācieši	0,14%	0,14%	0,15%	0,13%	0,13%	0,13%	Vācieši
Tatāri	0,11%	0,11%	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	Tatāri
Armēņi	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	0,10%	Armēņi
Igaunji	0,10%	0,10%	0,10%	0,09%	0,10%	0,09%	Igaunji
Moldāvi	0,07%	0,07%	0,10%	0,07%	0,07%	0,07%	Moldāvi
Azerbaidžāņi	0,06%	0,06%	0,07%	0,07%	0,07%	0,07%	Azerbaidžāņi
Citas tautības	0,42%	0,43%	0,40%	0,45%	0,59%	0,53%	Citas tautības
Neizvēlēta/Nezināma	1,84%	1,92%	2,02%	2,11%	2,06%	2,33%	Neizvēlēta/Nezināma

Avots: [Demogrāfija 2018, Centrālā statistikas pārvalde](#) 26.lpp.

LATVIJAS ETNISKAIS SASTĀVS 2018. GADĀ

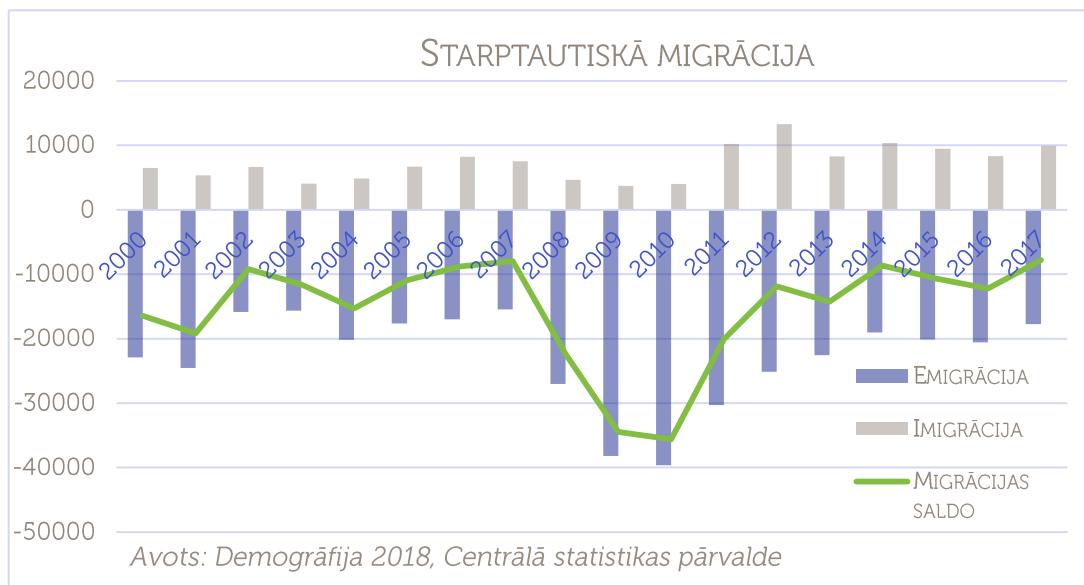

Avots: [Demogrāfija 2018, Centrālā statistikas pārvalde](#).

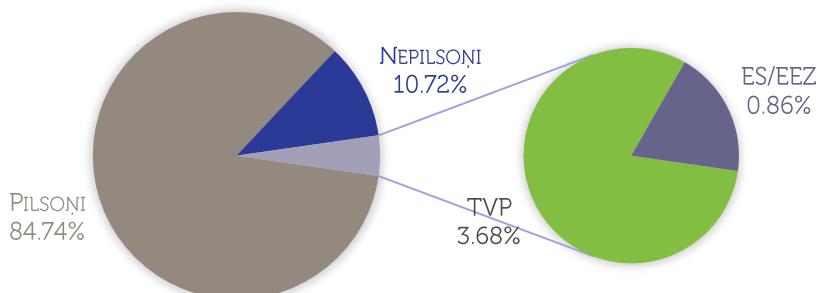
Pēc datiem redzams, ka vēsturiski Latvijā dzīvojošo etnisko grupu jeb mazākumtautību īpatsvars pēdējos gados ir diezgan stabils, tomēr kopš 1970.gada situācija ir ievērojami mainījusies – piemēram, ebreju skaits ir sarucis par teju 87%, vāciešu par 53%, lietuviešu par 42,5% un krievu par 30%.⁷ Nozīmīgākās izmaiņas Latvijas etniskajā sastāvā notika pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990.gadā un tai sekojošā emigrācijas vilņa, kā arī pēckrīzes emigrācijas rezultātā (no 2009.-

⁷ [Demogrāfija 2018, Centrālā statistikas pārvalde](#).

2011.gadam), jo izbraukušo Latvijas iedzīvotāju vidū bija daudz mazākumtautību, tajā skaitā romu kopienas locekļi.⁸ Neskatoties uz to, Latvijas sabiedrības etniska daudzveidība pēdējos gados pieauga tieši imigrācijas rezultātā.

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJI /01.01.2019./

Lai gan migrācijas saldo ir bijis negatīvs ik gadu kopš neatkarības atjaunošanas, proti, emigrācija ievērojami pārsniegusi imigrāciju, turpina pieaugt arī Latvijā dzīvojošo ārvalstnieku skaits. Saskaņā ar PMLP datiem, uz 2019.gada 1.janvāri Latvijā dzīvoja 95 152 citu valstu pilsoni, no tiem 77 069 trešo valstu pilsoni, sastādot 3,68% Latvijas iedzīvotāju skaita, un 18083 ES/EEZ valstu pilsoni, sastādot 0,86% Latvijas iedzīvotāju skaita.⁹

Populārāko izceļsmes valstu vidū ir Krievija, Ukraina un Baltkrievija, sastopamas arī ES valstis – kaimiņvalstis Lietuva un Igaunija, kā arī Vācija. Galvenie imigrācijas iemesli pēdējo gadu laikā ir nodarbinātība, studijas un investīcijas nekustamajā īpašumā. Īpaša imigrantu grupa ir starptautiskās aizsardzības saņēmēji jeb personas ar bēgla vai alternatīvo statusu. Laika posmā no 1998. līdz 2018.gadam kopumā bēgla statuss piešķirts 180 personām un alternatīvās aizsardzības statuss – 538 personām.¹⁰ Lielākā daļa ārvalstnieku dzīvo Rīgā (vairāk kā 50%) un citās republikas pilsētās.

⁸ Mierīna, Inta, et al, [Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskos procesos Latvijā](#), LU FSI, 2018.

⁹ [Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde](#).

¹⁰ [Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde](#).

SABIEDRĪBAS ATTIEKSME UN SAVSTARPEJĀ MIJEDARBĪBA

Nozīmīgākais politikas plānošanas dokuments sabiedrības saliedētības veicināšanai, līdz ar to arī starpetnisko attiecību jomā, ir Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatlīdzības 2012.–2018.gadam, kurām šobrīd, 2019.gadā, tiek izstrādāts turpinājums. Taču valsts veikumu starpetnisko attiecību veicināšanā vērtē kritiski. Piemēram, 2017.gadā tikai viena trešdaļa aptaujāto mazākumtautību pārstāvju norādīja, ka valsts atbalsts minoritāšu kultūras un valodas saglabāšanai ir pietiekams, savukārt 47% aptaujāto drīzāk vai pīlnīgi nepiekrit, ka valsts veicina saskaņas veidošanos dažādu etnisko grupu starpā.¹¹

Taču, neskatoties uz valsts politikas iniciatīvām, praksē vērojamas pozitīvas tendences. Nesenos pētījumos par mazākumtautību situāciju Latvijā secināts, ka starpetniskās attiecības Latvijā uzlabojas. Kā norāda Mieriņa ar kolējiem, "ja 2015. gadā tikai 21% mazākumtautību pārstāvju vērtēja etniskās attiecības Latvijā kā labas vai ļoti labas, tad [2017.gadā] – jau 48%. (...) Tikai 8% (salīdzinājumā ar 24% 2015. gadā) saskata etniskās attiecības Latvijā kā sliktas vai ļoti sliktas."¹² Tāpat pieaug un nostiprinās mazākumtautību piederības sajūta savai pilsētai (86% jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti), tuvākajai apkaimei (82%) un Latvijai kopumā (84%). Salīdzinājumam, 2015.gadā tikai 67% mazākumtautību norādīja, ka jūtas piedeļgi Latvijai. Piederības sajūta Eiropai nav būtiski mainījusies, saglabājoties apmēram 25% apmērā. Pētnieki uzskata, ka iedzīvotāju piederības jūtas ietekmē sabiedriskie un politiskie procesi reģionā, Eiropā un pasaule kopumā.¹³

Savstarpējā mijiedarbība starp dažādām etniskajām grupām ir plaša. Viens no veidiem ir līdzdalība nevalstiskajās organizācijās, piemēram, 2017.gadā Uzņēmumu Reģistrā reģistrētas vairāk nekā 460 biedrības un nodibinājumi, kuru statūti liecina par darbu ar mazākumtautībām, no tāp aktīvas ir aptveni 100.¹⁴ Arī nesenā Sabiedrības integrācijas fonda kampanas "Atvērtība ir vērtība" ietvaros veiktā aptaujā secināts, ka ikdienā ar citu tautību vai izcelsmes cilvēkiem kontaktējas teju ikviens Latvijas iedzīvotājs, lai gan krievu tautības iedzīvotāji ikdienu saskaras ar daudzveidīgāku iedzīvotāju kopumu.¹⁵ Salīdzinoši biežas ir laulības starp dažādu etnisko grupu pārstāvjiem - teju 20% latviešu un gandrīz 50% krievu laulājušies ar citu tautību pārstāvjiem.¹⁶

Neskatoties uz to, ka Latvijas sabiedrība klūst arvien daudzveidīgāka un savstarpējā mijiedarbība ir salīdzinoši regulāra, joprojām pastāv aizspriedumi un negatīva attieksme pret citām etniskajām grupām, kā arī salīdzinoši negatīva attieksme pret imigrāciju un bēgļiem. Vairāk kā 80% Latvijas iedzīvotāju neatbalsta nedz imigrāciju no ārpus-ES valstīm, nedz patvēruma meklētāju uzņemšanu. Teju puse neatbalsta arī imigrāciju no citām ES valstīm.

Savukārt, saskaņā ar 2019.gada februāra SKDS aptauju, 80% iedzīvotāju nevēlētos saskarsmi ar citu tautību vai izcelsmes cilvēkiem darba vietā, ģimenē vai tuvējā apkārtnē. Visnegatīvākā attieksme ir pret romu tautības pārstāvjiem, afgāņiem, pakistāniem, sīriešiem un āfrikāniem, lai gan šo tautību pārstāvju skaits Latvijas sabiedrībā ir neliels. Aptaujā respondenti bieži norādīja, ka viņiem ir bijusi

¹¹ Mieriņa, Inta, et al, Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskos procesos Latvijā, LU FSI, 2018.

¹² Turpat.

¹³ Turpat.

¹⁴ Turpat.

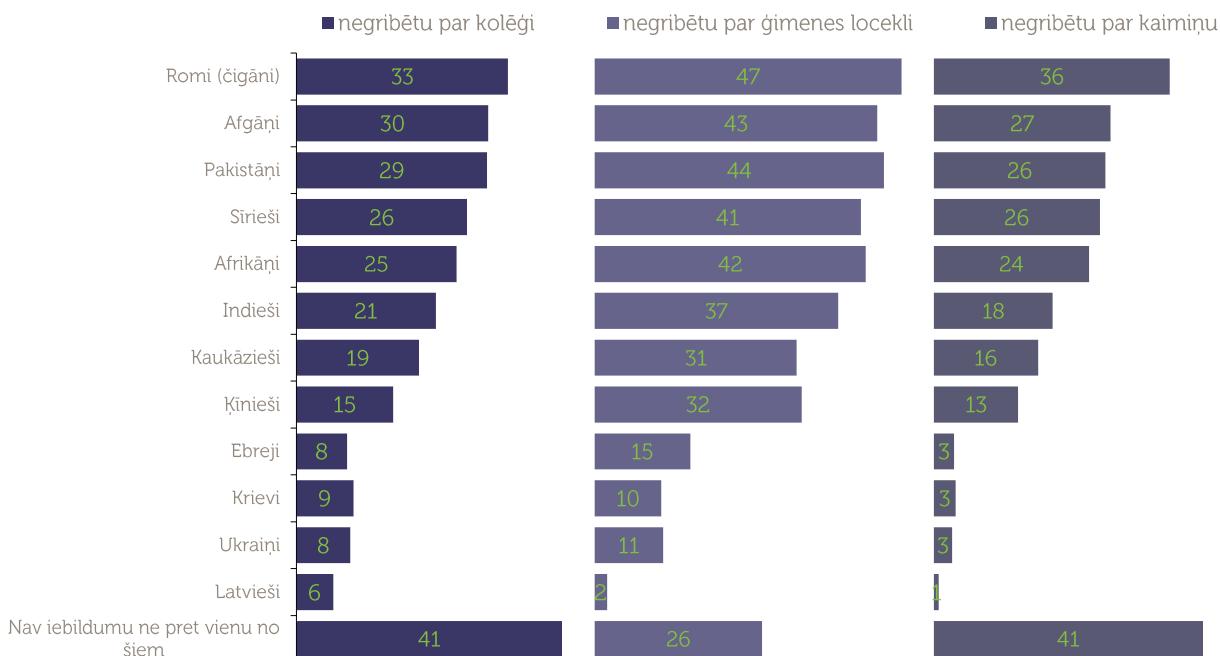
¹⁵ Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā, SIF/SKDS, 2019.

¹⁶ Demogrāfija 2018, Centrālā statistiskas pārvalde.

negatīva priedze ar romiem (čigāniem) (42%) un krieviem (24%) (no latviešu respondentiem tā atbildēja 36%). Ar kaukāziešiem problēmas bijušas 12%, ar ukraiņiem – 10%, ar latviešiem – 9%, ar ebrejiem – 9%, ar afrikāniem – 7%, ar pakistāniem – 5%, ar indiešiem – 5%, ar afgāniem – 4%, ar kīniešiem – 3%, ar sīriešiem - 2% respondentu.¹⁷

Negatīvākā attieksme Latvijas iedzīvotāju vidū ir pret romiem (čigāniem): 33% negribētu viņus par kolēgiem, 47% - par ģimenes locekļiem, bet 36% - par kaimiņiem. Nepatīka pausta arī pret afgāniem pakistāniem, sīriešiem un āfrikāniem. Jāatzīmē, ka latvieši kopumā visās situācijās bija kritiskāki gandrīz pret visu tautību/ izcelsmes cilvēkiem nekā krievi.¹⁸

DISTANCE NO DAŽĀDU TAUTĪBU/IZCELSMES CILVĒKIEM (%)

Avots: [Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā](#) SIF/SKDS, 2019.

Gan SKDS aptaujā, gan mazākumtautību aptaujā norādīti vairāki veidi, kā var tikt veicināta sabiedrības un starpetniskā saliedētība – izglītojoši un informatīvi pasākumi un socializēšanās pasākumi, kuros piedalītos dažādu etnisko grupu pārstāvji; kampaņas un aktivitātes tolerances un savstarpējās cieņas veicināšanai; vēršanās pret neiecietīgiem un naidīgiem izteikumiem publiskajā telpā; jāsamazina starpetnisko attiecību politizācija.

¹⁷ [Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā](#), SIF/SKDS, 2019.

¹⁸ Turpat.

PADOMI, KĀ IZVEIDOT SPĒCĪGUS ARGUMENTUS DISKUSIJĀS AR DEBAŠU ELEMENTIEM¹⁹

Par argumentiem mēs saucam pamatotus apgalvojumus. Spēcīgi argumenti (1) kaut ko pierāda, (2) ir loģiski un strukturēti, kā arī (3) satur patiesu informāciju.

APE argumenta modelis satur trīs vienkāršus soļus, kas padara argumentus spēcīgus:

A = Apgalvojums: kodolīga argumenta galvenā ideja. Parasti tie ir daži vārdi vai vienkāršs teikums, kas ļauj klausītājiem saprast, par ko būs arguments. Ir svarīgi jau pašā sākumā notvert klausītāju uzmanību un izvairīties no pārpratumiem. Līdzīgi kā visiem ziņu rakstiem ir virsraksts, arī labi argumenti sākas ar skaidru apgalvojumu.

P = Pamatojums: iemesli, kāpēc apgalvojums ir patiess. Labs pamatojums atbild uz jautājumu "Kā?" vai "Kāpēc?". Pamatojumam jābūt:

1. Loģiskam – tas nedrīkst būt pretrunīgs vai apgalvot ko acīmredzami nepatiess;
2. Saistītam ar apgalvojumu – jābūt „par tēmu”;
3. Pilnam – nedrīkst būt caurumi “loģikas kēdītē” starp paskaidrojuma sākumu (pienēmumiem) un secinājumu.

E = Empīriski pierādījumi: piemēri un fakti, kas atsaucas uz realitāti un parāda, ka argumenta pamatojums ir patiess. Eksistē dažādi spēcīgi empīriskie pierādījumi, tai skaitā statistika, pētījumi, ziņojumi, atsauces uz notikumiem, zinošu ekspertu viedoklis, dažādi piemēri, un citi.

Spēcīga argumenta piemērs: Arguments PAR pusē tēmai “Valsts parlamentā būtu jāievieš kvotas mazākumtautību pārstāvjiem”.

A: Apgalvojums: Mazākumtautību iesaistes trūkums politikā grauj sabiedrības saliedētību.

P: Pamatojums:

1. Iespēja tikt politiski pārstāvētam valsts parlamentā ir nozīmīga demokrātijas sastāvdaļa.
2. Taču, ja kāda mazākumtautību grupa valstī ir pārāk maza, viņiem ir ļoti grūti šādu pārstāvniecību iegūt.
3. Tādos gadījumos mazākumtautību pārstāvji parasti jūtas valstij nepiederīgi, jo viņi netiek iesaistīti svarīgu lēmumu pieņemšanā.
4. Vienlaikus piederiņas sajūtas trūkums rada arī aizvainojumu pret pārējiem valsts iedzīvotājiem, jo mazākumtautību pārstāvjiem ir sajūta, ka viņi nav pilntiesīgi sabiedrības locekļi.
5. Pārējie valsts iedzīvotāji savukārt mazākumtautību grupu sāk uztvert par valstij nepiederīgu un pret to naidīgu.
6. Šī abpusējā spriedze rada atstumtību, sabiedrības šķelšanos, kā arī savstarpējo naidu starp dažādām sabiedrības grupām.

E: Empīisks pierādījums: Pasaules bankas aptaujas liecina, ka tās mazākumtautību grupas, kuras nav pārstāvētas valstu parlamento, daudz biežāk saka, ka nejūtas piedeīgas valstij vai ka citi valsts iedzīvotāji pret tām izturas naidīgi.

¹⁹ Informācija no “Quo tu domā? Debašu kluba rokasgrāmatas”, [pieejama šeit](#).

DISKUSIJAS TĒMAS

1. Vai darba devējiem būtu jāsaņem **nodokļu atlaides** par darbiniekiem ar Latvijā maz pārstāvētu etnisko izcelsmi (piemēram, romi, ukraiņi, kaukāzieši, u.c.)?
2. Vai Latvijai būtu jāveicina mazākumtautību skolu (piemēram, krievu, poļu, ukraiņu, ebreju, baltkrievu u.c.) apvienošanās ar latviešu skolām?
3. Šobrīd Latvijā stipendijas ir pieejamas tikai studentiem, kas mācās programmās latviešu valodā. Vai Latvijai būtu jāpiešķir stipendijas izcilākajiem ārvalstu studentiem, kas Latvijas augstskolās mācās angļu valodā?
4. Latvijā ir pierasts, ka ģimenēs strādā abi vecāki. Taču jauniebraucēji mēdz nākt no valstīm un kultūrām, kurās stingri pieņemts, ka algotu darbu strādā tikai vīrieši. Vai Latvijai būtu jāisteno integrācijas programmas, kas mēģina sievietes no šādām ģimenēm iesaistīt darba tirgū?
5. Vai Latvijai par oficiālām brīvdienām būtu jāatzīst arī **mazākumtautību reliģijām nozīmīgi svētki** (piemēram, pareizticīgo Ziemassvētki/Lieldienas, ebreju Jaunais gads, musulmaņu Dzīru svētki u.c.)?